

Politechnika Krakowska

Wydział Architektury

Katedra Urbanistyki i Architektury Struktur Miejskich A-9

Dr hab. inż. arch. KINGA RACÓN-LEJA, prof. Politechniki Krakowskiej

Wydział Architektury Politechniki Krakowskiej im Tadeusza Kościuszki

Katedra Urbanistyki i Architektury Struktur Miejskich

Adres: ul. Podchorążych 1, 30-084 Kraków,

Kraków 15.12.2023

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr inż. arch. Sylwii WIDZISZ-PRONOBIS

pt. *Analiza narzędzi włączających społeczności do projektowania rozwiązań urbanistyczno-architektonicznych wynikających ze zmiany klimatu, w tym narzędzi opartych na technologii*

wykonanej pod kierunkiem Pani Promotor dr hab. inż. arch. Anny Szewczenko, prof. Politechniki Śląskiej

rozpoczętej pod kierunkiem ŚP dr hab. inż. arch. Joanny Tymkiewicz, prof. Politechniki Śląskiej

na Wydziale Architektury Politechniki Śląskiej

1. Podstawa opracowania

Podstawą recenzji przedmiotowej rozprawy doktorskiej jest zlecenie Przewodniczącego Rady Dyscypliny Architektura i Urbanistyka Politechniki Śląskiej dr hab. inż. arch. Krzysztofa Rostańskiego, prof. Politechniki Śląskiej z dnia 21.09.2023 r.

2. Ocena części formalnej rozprawy doktorskiej

Rozprawa doktorska złożona została w formie manuskryptu zwartego w formacie A4, obejmującego 274 strony.

Tekst podzielono został na 7 głównych rozdziałów i trzy dodatkowe. Część merytoryczną zamknięto na 239 stronie. Praca opatrzona została przypisami w tzw. systemie *vancouverkim* z odniesieniami do 308 pozycji bibliograficznych. Dysertacja zawiera 183 przypisy umieszczone na dole

POLITECHNIKA ŚLĄSKA
Rada Dyscypliny Architektura i Urbanistyka
wpłynęło dnia 18-12-2023v.
nr ..... zał. ....

strony, zawierające odniesienia do stron internetowych. Całość została starannie opracowana graficznie, opatrzona ilustracjami. Struktura pracy jest przejrzysta.

- Rozdział I – „Wprowadzenie” (str. 5–22) obejmuje genezę, cel i zakres pracy, tezę i pytania badawcze, metodologię, strukturę pracy oraz wykaz najważniejszych pojęć.
- Rozdział II – „Stan badań” (str. 23–78) poświęcony został problematyce procesu partycypacji społecznej (jako platformy dialogu między interesariuszami procesów inwestycyjnych) i współczesnym koncepcjom miejskim wobec zmian klimatycznych.
- Rozdział III – (str. 79–126) poświęcony został analizie procesów partycypacyjnych z Polski i innych krajów i analizie narzędziowników.
- Rozdział IV – (str. 127–156) prezentuje wnioski ze stanu badań.
- Rozdział V – (str. 157–234) prezentuje autorski model partycypacyjny w kontekście zmian klimatu, w tym część opisującą założenia autorskie, testowanie modelu partycypacyjnego, a także zastosowanie wyników testu w modelowym procesie partycypacyjnym w kontekście zmian klimatycznych i dyskusję na wynikami
- Rozdział VI – Wnioski: poznawcze, aplikacyjne (str. 235–238).
- Rozdział VII – Podsumowanie (str. 239).

Bibliografia (Rozdział VIII, str. 240–261) obejmuje przede wszystkim artykuły w czasopismach zagranicznych i polskich, pozycje książkowe polskie i zagraniczne, a także odniesienia do dokumentów prawnych (w tym Unii Europejskiej) i poradników (również ministerialnych). Dysertacja odwołuje się również do publikacji najnowszych (datowanych na 2022 r.).

Autorka przyjęła w pracy badawczej system zapisu przypisów w stylu *Vancouver*. System ten stosowany jest przede wszystkim w odniesieniu do artykułów w czasopismach (np. Wydawnictwo Elsevier), gdzie faktycznie ogranicza się wybór bibliograficzny wyłącznie do źródeł przywoływanych. Można zapis ten uznać za zaletę pracy, która nie mnoży innych pozycji literaturowych. Skłania także do refleksji, czy Autorka nie planowała wydać swojego doktoratu w postaci cyklu publikacji. Należy w takim przypadku żałować, że tak się nie stało – bo praca dzieli się na odrębne części, podsumowane każdorazowo wnioskami. Sposób zapisu bibliografii utrudnia nieco łatwość dostępu do przywoływanych pozycji, a także oceny całości odwołań. Można jednak uznać, że w Bibliografii uwzględniono najważniejsze publikacje z obszaru badań polskich i zagranicznych.

Spis i źródła ilustracji znalazły się w Rozdziale IX (str. 263–272). Wszystkie diagramy, schematy i tabele zaprezentowane w pracy zostały starannie opracowane graficznie przez Autorkę. Obejmują one opracowania własne i innych autorów (precyzyjnie opisane). Ujednolicenie i staranność ich przygotowania zasługuje na podkreślenie. Wiele z opracowanych zestawień to autorska systematyka badawcza. W pracy jest znaczna ilość ilustracji – co pokazuje, jak żmudna to była praca – wymienić należy 74 rysunki i 50 tabel. Dodatkowo pracę uzupełniono o 48 fotografii, również autorskich. Na końcu pracy zamieszczono streszczenie w j. polskim i angielskim (Rozdział X str. 273–274).

Praca została napisana językiem przejrzystym, dobrze się ją czyta. Pomimo swojej objętości, nie zauważa się nadmiaru dygresji – całość wywodu jest merytoryczna. W pracy występuje niewiele błędów literowych, poza błędnym zapisem Fundacji Sendzimira, którą skądinąd bardzo słusznie uwzględniono w Dysertacji (str. 12 i 117). Fundacja stworzyła podstawy dla działań ekologicznych i służących przeciwdziałaniu skutkom klimatycznym, szkoląc od końca lat 90–tych XX w. interdyscyplinarnych ekspertów, publikując, a także samodzielnie realizując i wspierając projekty zewnętrzne w tym zakresie.

Pani mgr Widzisz– Pronobis poprawnie konstruuje zarówno tok myślowy, jak i częściowe oraz końcowe wnioski. Sposób prowadzenia narracji należy docenić jako element o niewątpliwej wartości naukowej. Autorka w przekonujący sposób dowodzi swojej znajomości warsztatu naukowego. Przyjęta przez Nią struktura pracy pozwoliła na systematyczne i logicznie uporządkowanie badanej problematyki. Sposób konstrukcji dysertacji jest prawidłowy, uwzględnia stosowny dla przedmiotu zakres badań i spełnia cechy rozprawy doktorskiej.

3. Ocena części merytorycznej rozprawy doktorskiej

W zakresie merytorycznym praca spełnia warunki przynależności do dyscypliny naukowej – *architektura i urbanistyka*. Część wątków odnosi się do problematyki partycypacji społecznej, odnosząc się do zagadnień z zakresu socjologii. Odniesienia te są w pełni uzasadnione i znajdują swoje przełożenie i odniesienie do dyscypliny podstawowej. Powiązanie i usystematyzowanie wątków międzydyscyplinarnych należy uznać za wartość tej pracy.

Rozdział I

Pani mgr Widzisz– Pronobis podejmuje badania dot. analizy narzędzi włączających społeczności do projektowania rozwiązań urbanistyczno– architektonicznych. Zawęża obszar badań do rozwiązań wynikających ze zmian klimatu, uwzględniając również narzędzia oparte na technologii. Problematyka ma charakter niszowy, ze względu na sposób powiązania działań partycypacyjnych z problematyką przeciwdziałania kryzysowi klimatycznemu, a także na rzadko opisywany problem wykorzystania technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ITC) w tym procesie.

Zakres i układ merytoryczny pracy został dobrze opisany. Autorka wskazała za główny cel swoich badań wskazanie cech decydujących o skuteczności metod i narzędzi w współczesnych procesach partycypacyjnych oraz opracowanie modelu partycypacyjnego służącego wdrażaniu rozwiązań na rzecz zapobiegania zmianom klimatu. W celach dodatkowych uwzględniła określenie czynników, ocenę skuteczności, analizę stosowanych metod partycypacyjnych i znaczenie ITC.

Autorka określiła poprawnie zakres przedmiotowy badań – w tym metody, techniki i narzędzia partycypacyjne, studia literatury i przypadków; zakres czasowy – procesów partycypacyjnych (po 2014), tzw. narzędziowników (2016– 2022), procesów testowanych (2018– 2023). Zakres przestrzenny został zarysowany bardzo szeroko, ale finalnie wielostopniowo – ograniczając studia do przypadków z Europy i Polski, a etap testowy do przykładów polskich (w których brała udział Autorka). Zdefiniowano również zakres podmiotowy pracy, w tym etapów realizacji, metod angażowania, a także roli interesariuszy i projektantów.

Praca ma jasno zarysowaną tezę badawczą, wskazując na możliwość wyłonienia metod, technik i narzędzi badawczych, które mogą być przydatne w procesie projektowania partycypacyjnego obiektów architektury i przestrzeni publicznych na rzecz rezyliencji miejskiej, w tym uwzględniając uwarunkowania polskie dot. realizacji inwestycji publicznych. Autorka stawia szereg pytań badawczych ogólnych i szczegółowych, pozwalających na doprecyzowanie tezy.

Metodyka i struktura pracy jest złożona i wieloetapowa. Autorka szczegółowo i, zdaniem Recenzentki, dobrze precyzuje poszczególne etapy, na szczególną uwagę zasługuje schemat przyjętej metodologii pracy doktorskiej (Rys. I.1). Badania oparto na analizie i syntezie literatury przedmiotu, analizie studiów 6 przypadków odnoszących się do procesów partycypacyjnych w Europie i 5 przykładów tzw. narzędziowników. Synteza tychże doprowadziła do opracowania autorskiego modelu partycypacyjnego, który podlegał dalszym testom. Finalnym etapem prac jest weryfikacja efektywności autorskiego modelu i zaproponowanie schematu doboru metod i narzędzi partycypacyjnych.

Stan badań, w rozdziale 1 opisano poprzez kryteria doboru źródeł, w tym z zakresu światowych obszarów *database*, poprzez szeroki dobór słów kluczowych. Autorka przenosi opis stanu badań do części już *de facto* badawczej, w ramach 2 rozdziału. Żałować należy, że w tym miejscu zabrakło skrótowej syntezy badanego zasobu – porządkującego również schemat źródeł polskich i zagranicznych.

Autorka tworzy interesujący autorski wykaz i zapis wykazu najważniejszych, uwzględnionych w pracy pojęć, w tym odniesienia w j. angielskim. Recenzentka bardzo docenia ten zapis. Żałować należy jednak, że nie został uporządkowany alfabetycznie, co ułatwiałoby możliwość korzystania z tego zasobu.

Rozdział II

Rozdział ten zatytułowany został przez Autorkę, jako *Stan badań*. Tymczasem obejmuje on, jak to już wspomniano, właściwe badania z zakresu analizy, uporządkowania i usystematyzowania obszarów badawczych dot. procesów partycypacyjnych i ich aspektów prawnych oraz organizacyjnych, a także współczesnych koncepcji miejskich wobec zmian klimatycznych, w tym miasta zrównoważonego, rezyliентnego i koncepcji *Human Smart City*. Prezentowane idee i koncepcje uporządkowano również na osi czasu, sięgając do końca lat 70–tych XX wieku.

Ta część opracowania jest bardzo bogata, rzetelnie przeprowadzona i zaprezentowana. Interesujący wydaje się szczególnie fragment dotyczący uwarunkowań polskich, w tym chociażby sieci społecznych, określonych przez Autorkę słusznie mianem – samouczących i samoorganizujących – jak Kongres Ruchów Miejskich a także rosnące znaczenie Budżetu Obywatelskiego. Słuszne jest uwzględnienie wśród uwarunkowań partycypacyjnych metody Agile / procesu iteracyjnego – również na tle uproszczonych obecnie działań konsultacyjnych realizowanych przez lokalne samorzady. Autorka wskazuje również na znaczenie etapu badawczego i współprojektowania, wprowadzając rozwijany w dalszych wątkach aspekt roli architekta. Podnosi również aktualny w Polsce problem deficytów w obszarze kapitału społecznego. Kapitał ten jest bazą dla dalszego rozwoju, nie tylko w zakresie ekologii. Autorka odnosi się do SEM – znaczenia pamięci społeczno– ekologicznej jako jednego ze źródeł odporności miejskiej, a także nowych na naszym gruncie działań – jak chociażby modny *hakaton* – maraton innowacji.

W obszarze dot. badań miasta zrównoważonego i przykładowej metodologii i wskaźników, poza koncepcją śladu ekologicznego, wskaźników śladu węglowego, można zastanawiać się, czy nie zabrakło również próby odniesienia się do miasta zeroemisyjnego, koncepcji, która wydaje się dominować w obecnym dyskursie.

Całościowo opracowanie tego rozdziału należy uznać za ogromnie wartościowe, systematyzujące znaczne obszary wiedzy w tym zakresie, a także uzupełniający stan wiedzy na naszym rodzimym gruncie. Ten rozdział ma znaczne wartości poznawcze, dla badaczy, ale również aplikacyjne dla wkraczające w procesy partycypacyjne podmioty i instytucje.

R o z d z i a ł   I I I

Rozdz. III & 1.

W rozdziale tym Pani mgr Widzisz–Pronobis dokonała analizy 6 procesów partycypacyjnych, odnoszących się do różnorodnych tematyczne aspektów związanych z projektowaniem zrównoważonym i adaptacją do zmian klimatycznych – od skali miasta (Helsinki), dzielnicy (Toroslar w Mersin, Turcja i Grzegórzki w Krakowie), do poszczególnych elementów w przestrzeni zurbanizowanej jak – zielone podwórka szkolne (Amsterdam), czy wirtualna sztuka miejska (Brema). Przeanalizowała również działania na rzecz Kampinoskiego Parku Narodowego.

Badania zostały przeprowadzone w sposób analogiczny dla wszystkich przykładów, w zakresie tak metody, jak i narzędzi, uwzględniając – moment zastosowania, elementy składowe procesu, etapy partycypacji, rolę projektantów, efekty i wnioski. Za wartościowy należy uznać wybór przykładów polskich, mogłoby być ich pewno więcej. Autorka rozwija polskie wątki szerzej na etapie testowania. Interesującym jest również przykład Klimatycznego Kwartału dla Krakowa, który odnosi się do pilotażowych i najnowszych działań w przestrzeni miejskiej (2021–2022). Kwartał Klimatyczny to część procesu przygotowania Krakowa do zeroemisyjności. Nadmienić należy, że równoległe towarzyszyło mu znaczne ożywienie aktywności lokalnej społeczności (stowarzyszenie *Zielone Grzegórzki* i in.).

Wnioski z analizy zostały szczegółowo i syntetycznie opracowane w formie tabelarycznej – w odniesieniu do wspólnych cech badanych procesów (Tab. III.12), zastosowanych modeli/etapów, efektów i roli projektantów (Tab. III.13) oraz finalne zastosowanych modeli i narzędzi (Tab. III.14). Wnioski częściowe podnoszą szereg ważnych kwestii, w tym istotny dla naszej dyscypliny aspekt zrównoważonego projektowania w procesie partycypacyjnym, a także znaczenie procesu analizy–diagnozy urbanistycznej i badania potrzeb użytkowników na etapie wstępnym.

Rozdz. III & 2.

Analiza narzędziowników objęła aktualne opracowania UN Habitat i sieci miast URBACT / URBAN INNO (2016–2022). Dokumenty te podnoszą szereg istotnych wątków, odnosząc się do łagodzenia skutków zmian klimatu, innowacyjnych rozwiązań z wykorzystaniem inteligentnej partycypacji, planowania odporności miejskiej, wsparcia miasta wobec współczesnych wyzwań i wsparcia partycypacyjnego projektowania. Systemy wspierające wskazane przez Autorkę podzielono na dwie grupy: dotyczące całego systemu działań z określoną metodologią, oraz zapewniające dostęp do sprawdzonych metod i narzędzi. Badania przeprowadzono analogicznie dla wszystkich dokumentów, badając zakresy użyteczności, zastosowane modele i proponowane narzędzia partycypacyjne.

Wnioski częściowe słusznie podkreśliły aplikacyjność narzędziowników, adresując je tak do administracji i profesjonalistów jak i do interesariuszy. Autorka opracowała także osobne zestawienie obejmujące możliwości wykorzystania narzędziowników przez różne grupy, w tym co dla naszej dyscypliny istotne, również projektantów, charakteryzując cele i efekty przyjętej metody partycypacyjnej (Tab. III.25). Doktorantka szczegółowo opracowała zestawienie etapowania procesów partycypacyjnych przedstawionych w narzędziownikach (Tab. III.26). Wskazała na spójność etapowania całego procesu partycypacyjnego.

Rozdział IV

Rozdział IV zawiera wnioski z dotychczasowych badań teoretycznych Autorki, która (skromnie) określa je jako *wnioski ze stanu badań*. Wnioski te podsumowują tymczasem całość naukowej analizy i syntezy. Pani mgr Widzisz–Pronobis słusznie zauważa konieczność otwarcia procesów projektowych na udział społeczeństwa, sieciowania działań rozproszonych i uwzględnienie na poziomie lokalnym kapitału społecznego. Wśród kluczowych elementów modelu procesu partycypacyjnego wyróżnia: planowanie działań, badania (w tym analizę kontekstu i diagnozę interesariuszy), tworzenie wizji, projektowanie, eksperymentowanie, wdrożenie (projekt ekspercki i budowę), użytkowanie, ewaluację, edukację, zaangażowanie interesariuszy i promocję. Fragmenty modelu odnosi do czynników decydujących o doborze metod i narzędzi partycypacyjnych, elementów partycypacyjnych, oraz metod i narzędzi (Tab. IV.1). Stawia istotne pytanie o kolejność i możliwość prowadzenia wszystkich elementów procesu w warunkach polskich. We wnioskach odnosi się również do czynników decydujących o doborze metod i narzędzi partycypacyjnych na poszczególnych etapach włączania interesariuszy do budowania lokalnej społeczności – uwzględniając m.in. identyfikację wartości, wzajemnych zależności a także wymianę zasobów i wiedzy pomiędzy interesariuszami – jako bardzo ważnego elementu kształtowania miejsca.

Autorka omawiając zakres oddziaływania metod i narzędzi partycypacyjnych odnosi się także do ważnego zagadnienia skalowalności rozwiązań, ponownie podnosząc wątek konieczności budowania i wzrostu kapitału społecznego, silnych lokalnych społeczności oraz edukacji tychże. To istotny wniosek, zauważamy w Polsce odwracające się procesy, w których to ruchy oddolne inicjują działania w skali miasta, chociażby w ramach Budżetu Obywatelskiego (jak *woonerfy* w Łodzi).

Rozdział ten, odnosząc się do celów dysertacji, podsumowuje zakres wykorzystania nowoczesnych technologii, które zostają uporządkowane pod względem celowości ich zastosowania w procesie (Tab. IV.2). Finalna część nawiązuje do aplikacyjnego aspektu kompetencji projektanta w procesie partycypacyjnym występującego tutaj każdej z możliwych ról, jako: urzędnika, eksperta, twórcy, artysty, badacza facylitatora, edukatora a wreszcie negocjatora (Tab. IV.3). Przyznać należy, że kompetencje te zgodne są ze współczesnym standardem kształcenia w naszym zawodzie, wskazując na rosnące znaczenie kompetencji społecznych.

Rozdział V

W rozdziale tym zaprezentowany został autorski Model Partycypacyjny w kontekście zmian klimatu. Autorka uznaje proces inwestycyjny za element większego systemu miejskiego, wskazując na potencjał instytucji miejskich i otoczenia (jak NGO-s czy sektor gospodarczy). Słusznie zauważa, że

wśród efektów finalnych powinno pojawić się również poczucie odpowiedzialności za nową przestrzeń, poczucie sprawczości i zwiększenie zainteresowania uczestnictwem w partycypacji.

Założenia autorskie oparte zostały na procesie iteracyjnym – ciągłości edukacji, wymiany doświadczeń, sieciowania i pielęgnowania pamięci lokalnej. Jest to zdaniem Recenzenta ważny i słuszny kierunek kształtowania procesu. W ramach modelu wskazano sześć podstawowych faz, jak: współzarządzanie, angażowanie do współpracy / zarządzanie, badania, współprojektowanie, współtworzenie i współzarządzanie (Tab. V.1.). Dla każdej z faz dopisano adekwatną metodę lub narzędzie partycypacyjne. Badania te opatrzyła Autorka wartościowym komentarzem własnym (Tab. V.4). W procesie tym wskazała na rolę projektanta (architekta) i zakres jego obowiązków, a także przyporządkowała adekwatne metody i narzędzia (Tab. V.2 i 2).

Model Partycypacyjny w kontekście zmian klimatu, był przez Autorkę testowany w okresie 2018–2023 w ramach prowadzonych przez nią procesów partycypacyjnych. Testowane były cztery procesy w skali przestrzeni publicznej (ul. Dworcowa w Bytomiu), miasta (SUiKZP w Radomiu), a także polityki rozwoju miasta (Transformacja energetyczna w Rudzie Śląskiej, *Teen City LAB* w Bytomiu).

Testowano zastosowanie kluczowych elementów, niezbędne czynniki decydujące o wyborze metod i narzędzi, efekty końcowe i osiągnięte kompetencje lokalnych społeczności, zakresy narzędzi cyfrowych i wpływ na proces, a także rolę projektantów. Testowane procesy poddany zostały analizie, badając m.in. ich założenia, kluczowych interesariuszy, rolę projektantów i efekty w zakresie zmian przestrzennych (Tab.V.9). Odniesiono ich realizację do faz procesów partycypacyjnych autorskiego Modelu Procesu Partycypacyjnego (Tab. V.10). Finalnie opisano odniesienie się do każdego z czynników decydujących o doborze metody i narzędzia partycypacyjnego w każdej ze wskazanych w modelu faz, opatrując je również komentarzem własnym (Tab. V.11–15). Określono także udział projektanta w każdym z czterech testowanych procesów, w odniesieniu do jego funkcji – roli, tj. urzędnika, eksperta, twórcy, badacza, artysty, facylitatora, edukatora, członka społeczności czy też negocjatora.

We właściwie usystematyzowanych wnioskach Autorka podkreśliła, że nie udało się osiągnąć pełnego współtworzenia i współzarządzania na wszystkich etapach. Wskazała również, które z czynników doboru narzędzi są kluczowe i niezbędne dla budowania zaangażowania społecznego i przyjęcia odpowiedzialności za podejmowane wspólne decyzje. Wyróżniła tutaj m.in. na bardzo istotne czynniki, takie jak – ciągłość relacji z interesariuszami, poczucie sprawczości, wykorzystanie lokalnych praktyk, odniesienie do kontekstu miejsca, współpracę we wszystkich fazach, czy identyfikację barier. Bardzo słusznie zauważyła również deficyt narzędzi do prognozowania i weryfikowania rezultatów działań w tak wrażliwym obszarze, jak budowanie odporności miejskiej. Całość zamknęła finalnym schematem proponowanego modelu (rys. V.6). Wyniki badań poddała dyskusji, odnosząc się do iteracyjności procesu, zaangażowania, aspektów edukacyjnych, metod i narzędzi a także ponownie roli projektantów.

Rozdział VI i VII

Wnioski i Podsumowanie. Przeprowadzone badania udowodniły słuszność głównej tezy Autorki, a założone przez nią cele zostały zrealizowane. Wnioski mają charakter poznawczy i aplikacyjny, wskazując na potrzebę koordynacji procesu przez doświadczonych facylitatorów. To zdaniem Recenzentki istotny element sukcesu. Zewnętrzny koordynator może przesunąć ciężar z konfliktowej

pozycji miejskich włodarzy. W sytuacji procesów tak wrażliwych, jak rezyliencja miasta, trudno nie zgodzić się z Autorką – że elementem równie ważnym w procesie partycypacji będzie równoczesna edukacja (wszystkich aktorów procesu) jak i dyskusja. Wpływając na dalsze współtworzenie a potem współzarządzanie wypracowanych efektów.

4. Podsumowanie

Dysertacja podejmuje ważny i aktualny problem. Wobec dokonujących się w ostatnich dekadach i współcześnie transformacji w zakresie planowania przestrzennego w Polsce, rośnie znaczenie partycypacji społecznej w procesach projektowania i planowania. W działaniach służących wdrożeniu rozwiązań na rzecz zapobiegania zmianom klimatu włączanie społeczności lokalnych wydaje się niezbędne. Wzrasta również znaczenie możliwości odpowiedniego wykorzystania w tym procesie narzędzi opartych na technologii. W tym kontekście, badania Autorki na naszym rodzimym gruncie można uznać za niszowe.

Jak przejść od *koszmaru partycypacji* do partycypacji aktywnej, gdzie udział mieszkańców jest nie tylko upodmiotowiony, ale może mieć realny wpływ na kształtowanie przestrzeni? Budowanie kapitału społecznego i wzrost świadomości społecznej mieszkańców to podstawy rozwoju przestrzeni publicznych miast, stojących przed przerastającymi je, trudno mierzalnymi wyzwaniami, które rodzi kryzys klimatyczny. Autorka w swoich badaniach poszukuje narzędzi i metod włączających społeczność w proces poszukiwania rozwiązań urbanistyczno–architektonicznych miasta rezyliencyjnego. Podejście to jest niezwykle potrzebne – proces upodmiotowienia społeczności w procesie planowania i projektowania gwarantuje większą akceptację i trwałość wypracowanych rozwiązań.

Postulowane przez Autorkę wdrożenie wyników procesu, jako trwały efekt współpracy, jest elementem wiarygodności. Oznacza, że przynajmniej część wypracowanych rozwiązań powinna być wdrażana, tak aby móc utrwalić zaangażowanie lokalnej społeczności. Zaproponowana iteracja prowadzonych działań partycypacyjnych, w ramach wypracowanego autorskiego modelu, wydaje się niezwykle istotna. Sukces jednego procesu będzie impulsem dla kolejnego, wzmacniając i rozwijając lokalną społeczność.

Zauważalne jest rosnące na naszym rodzimym gruncie zainteresowanie poszukiwaniem nowych metod, takich jak *urban lab / planning lab*, na co wskazuje również przywołana przez Autorkę publikacja IRMIR (2020) – przykład polskiego narzędziownika. Również działania w ramach URBACT przyczyniają się do angażowania lokalnych samorządów w partycypacyjne rozwiązania problemów miejskich także w Polsce. W tym kontekście na uwagę zasługuje również wymiar aplikacyjny, wspierający nie tylko projektantów, których udział w procesie może mieć wiązać się z szeregiem wskazanych w pracy ról, ale również administrację i liderów lokalnych w rozwiązywaniu problemów związanych z odpowiedzialnością na wyzwania klimatyczne. Działania te, jak pokazały testowane przykłady, mogą być realizowane w różnych skalach. Wyniki badań mogą być użyteczne w wyborze m.in. dostępnych narzędziowników.

Jednym z wątków tej pracy jest również kwestia kwalifikacji architekta–urbanisty w procesie partycypacyjnym, co jest obecnie przedmiotem dyskusji w kręgu Towarzystwa Urbanistów Polskich. Tutaj również praca i doświadczenie Autorki mogą stanowić rzeczowe wsparcie.

Dysertacja została niezwykle starannie opracowana. Na szczególną uwagę zasługuje umiejętność analizowania i systematyzowania znacznych obszarów badań, wiele z nich zostało przedstawione w formie zestawień tabelarycznych. Wyniki prezentowane w pracy wskazując na ogromną żmudność działań i pracowitość Autorki.

Pani Sylwia Widzisz–Pronobis zrealizowała ambitny program badań, których wynikiem stało się opracowanie autorskiego Modelu Procesu Partycypacyjnego. Na szczególne podkreślenie zasługuje również fakt, że podjęła badania w obszarze, w którym posiada znaczne, ponad 10– letnie doświadczenie zawodowe. Umiejętność łączenia pracy naukowej z zawodową jest w dyscyplinie architektura i urbanistyka niezwykle ważna, wręcz konieczna. Doświadczenie to wpłynęło na wysoką świadomość i autorskie uszeregowanie szeregu działań w badanym obszarze. Pozwoliło również na osobiste testowanie założonych przez siebie hipotez i teoretycznego modelu.

Wymienione w recenzji uwagi nie mają wpływu na bardzo wysoką ocenę merytoryczną pracy. Recenzentka ma nadzieję, że będą one przyczynkiem do rewizji pracy dla jej dalszego upowszechnienia.

Recenzentka stwierdza, że przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska mgr inż. arch. Sylwii Widzisz–Pronobis pt. *Analiza narzędzi włączających społeczności do projektowania rozwiązań urbanistyczno–architektonicznych wynikających ze zmian klimatu, w tym narzędzi opartych na technologii*, spełnia wymogi ustawowe, zgodne z obowiązującymi aktami prawnymi w szkolnictwie wyższym na terenie Rzeczypospolitej Polskiej.

Recenzowana praca doktorska zgodna jest ze standardami pracy doktorskiej w naukach inżyniersko–technicznych, dyscyplinie naukowej – architektura i urbanistyka. Autorka wykazała się wiedzą teoretyczną i wykazała implikacyjny charakter swoich badań, udowadniając umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

W razie przyjęcia obrony Recenzent wnioskuje także o wyróżnienie rozprawy doktorskiej.

Dr hab. inż. arch. Kinga Racóń– Leja, prof. PK